

- реклама як зразок міжособистісних стосунків між протилежними статями, різними націями тощо (виконує функцію наслідування);

- реклама як спосіб світоглядної орієнтації (виконує функцію вибору або переваги конкретних ціннісних пріоритетів [2].

У нашій країні соціальна реклама регламентується Законом України "Про рекламу". Зокрема, в статті 1 соціальна реклама визначається як "інформація, яка спрямована на досягнення суспільно корисних цілей, популяризацію загальнолюдських цінностей та розповсюдження якої не має на меті отримання прибутку" [1].

Соціальна реклама є каналом практично-орієнтованої комунікації між суспільством та репрезентантами громадського інтересу. Вона примушує людей замислитися та зробити свій вибір за допомогою специфічних ознак:

- позитивності ("не проти", а "за", у тому числі за відсутність чого-небудь - антивоєнна, антидискримінаційна тощо);
- особистісного спрямування (у об'єктиві не предмет, а людина);
- спираючись на соціально-схвалювані норми та дії, цінності та стереотипи;
- не спровокуванні протиріч між різними соціальними, віковими, гендерними та іншими групами.

Соціальна реклама виконує об'єднуючу роль у суспільстві, зміцнюють зв'язки між різними соціальними групами:

- сприяє формуванню дбайливого відношення до національних традицій, культурної та природної спадщини;

- на відміну від комерційної реклами, що закликає до споживання чого-небудь, може закликати до відмови від використання чого-небудь в інтересах самого споживача (здоров'я, безпеки та інше); - окреслює умови та способи для безпосередньої участі громадян в позитивних соціальних процесах (від збереження окремих видів флори та фауни до збереження генофонду країни),

тобто відповідає на питання "як?", пропонуючи декілька варіантів (зроби такий сам, допоможи іншим, розкажи, як можна допомогти іншим);

- формує не негайну та одноразову дію, а стійку пролонговану соціально-значущу поведінку.

У соціальній рекламі виділяють основні взаємозв'язані напрями:

- боротьба з вадами та загрозами, попередження катастроф або небажаних наслідків;
- декларація цінностей, добродійних намірів: здоров'я, робота (кар'єра), сім'я (діти), зарібок (дохід), особисте щастя, безпека (комфорт) та інше;
- заклики до творення. Ґрунтуються на прагненнях досягнення соціальних та індивідуальних ідеалів;
- соціальна психотерапія.

Соціальна реклама реалізується за допомогою таких основних методів:

- усна реклама: радіотрансляції, актуальні репортажі, літературні та мистецькі програми, салогани, вірші тощо;
- телереклама: художні, постановочні та документальні телевізійні ролики, заставки, кліпи тощо;
- візуальні образи: соціальні плакати, щити, листівки, значки та інша
- атрибутика, емблеми на товарах масового споживання, графіті, комп'ютерна
- графіка, комікси, фотографія, листівки, карикатура тощо.

Головними чинниками впливу на формування особистості на загальносуспільному рівні виступають прийняті соціальні норми поведінки, громадська думка, державні закони та політика, інформаційне середовище. Вони пов'язані з загальнолюдськими цінностями, нормами взаємодії, поведінки, ставленням, очікуваннями, думками більшості членів суспільства. Ці чинники справляють вплив на рівні громад, націй, держав та регіонів світу. Саме на цьому рівні роль та можливості соціальної реклами стосовно формування особистості студента проявляються особливо яскраво, тому що реклама взагалі є потужним інструментом формування соціальних правил, моди, норм, громадської думки, політики.

Соціальні норми поведінки, притаманні певному суспільству, можуть змінюватися в результаті тривалої, цілеспрямованої рекламної діяльності серед населення.

Соціальна реклама - це один з найбільш активних інструментів швидкого реагування та цільового впливу у вирішенні соціальних проблем.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про рекламу» від 3 липня 1996р. – № 270/96 – Верховна Рада України. Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>
2. Астахова Т.В. Связи с общественностью для третьего сектора/ Т.В. Астахова. – М., 1996. – 30 с.
3. Винославська О.В. Деякі відмітні риси «Я»- концепції сучасного студентства // Демографічна ситуація в Карпатському регіоні: реальність, проблеми, прогнози на XXI століття. Матеріали міжнародної наукової конференції. 15-18 травня 1996. – С.169-176.
4. Волков Ю.Г., Нечипуренко В.Н., Попов А.В., Самыгин С.И. Социология: Учеб. пособие. – Ростов-н/Д: Феникс, 1999. – 512 с.
5. Чеснокова И.И. Проблема самосознания в психологии. – М., 1977. – 156 с.

УДК: 376.1-056.3:159.937.52

Омельянович І.М.

РОЗВИТОК ОРІЄНТУВАННЯ У ПРОСТОРОВИХ ВІДНОШЕННЯХ МІЖ ПРЕДМЕТАМИ У ПЕРШОКЛАСНИКІВ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ НЕДОСТАТНІСТЮ

В статье сделан анализ проблемы развития ориентации в пространственных отношениях между предметами у детей с интеллектуальной недостаточностью и представлена система упражнений, которые можно использовать на начальном этапе обучения детей данной категории.

Формування просторового орієнтування вважається одним із головних напрямків психофізичного розвитку дитини та її пізнавальної сфери. Оволодіння системою чуттєвих орієнтирів на практичному і вербальному рівні дає дитині перші початкові уявлення, за допомогою яких вона орієнтується у просторі, визначає просторові відношення між об'єктами, своє положення у просторі відносно інших об'єктів, напрямки руху в просторі тощо.

Проблема розвитку просторового орієнтування дітей з інтелектуальною недостатністю досліджувалася видатними вченими-дефектологами (М.Г.Аббасов, О.П.Гаврилушкіна, Т.М.Головіна, І.О.Грошенков, В.В.Ек, Р.Т.Ібаньєс, Л.М.Кассал, Н.Ф.Кузьміна-Сиром'ятнікова, В.О.Липа, Г.М.Мерсіянова, С.Л.Мирський, Н.П.Павлова, Л.А.Пепік, М.М.Перова, Н.П.Сакуліна, В.М.Синьов, Н.М.Уманська та ін.), але залишається актуальною і сьогодні.

Результати нашого дослідження свідчать, що рівень знань учнів з орієнтування в просторі протягом навчання в початковій школі зростає не суттєво. Аналіз рівня знань учнів з орієнтування у просторових відношеннях між предметами свідчить, що лише невелика кількість дітей може виконувати практичні завдання на визначення та розрізнення форми, величини, розміру, місця розташування, віддаленості, протяжності тощо.

Вербальне позначення просторових відношень викликало значні труднощі в більшості з дітей, оскільки рівень практичного виконання школярами завдань дещо вищий, ніж рівень словесного позначення просторових положень предметів. Кількість першокласників, які виконували дії практично, але не змогли позначити словесно просторові відношення предметів, значно перевищувала кількість тих дітей, які знали словесні позначення, але практичних вправ не виконували.

Отже, відсутність у мовленні дітей з інтелектуальною недостатністю назв, які позначають просторову термінологію, не забезпечує учням можливості виконувати словесну інструкцію, яка містить характеристики простору і є керівництвом до дії.

Ми дослідили рівень знань і вмінь орієнтування у просторових відношеннях між предметами у дітей з інтелектуальною недостатністю в 1-му класі на початку й наприкінці навчального року. Результати представлені на діаграмі (рис. 1).

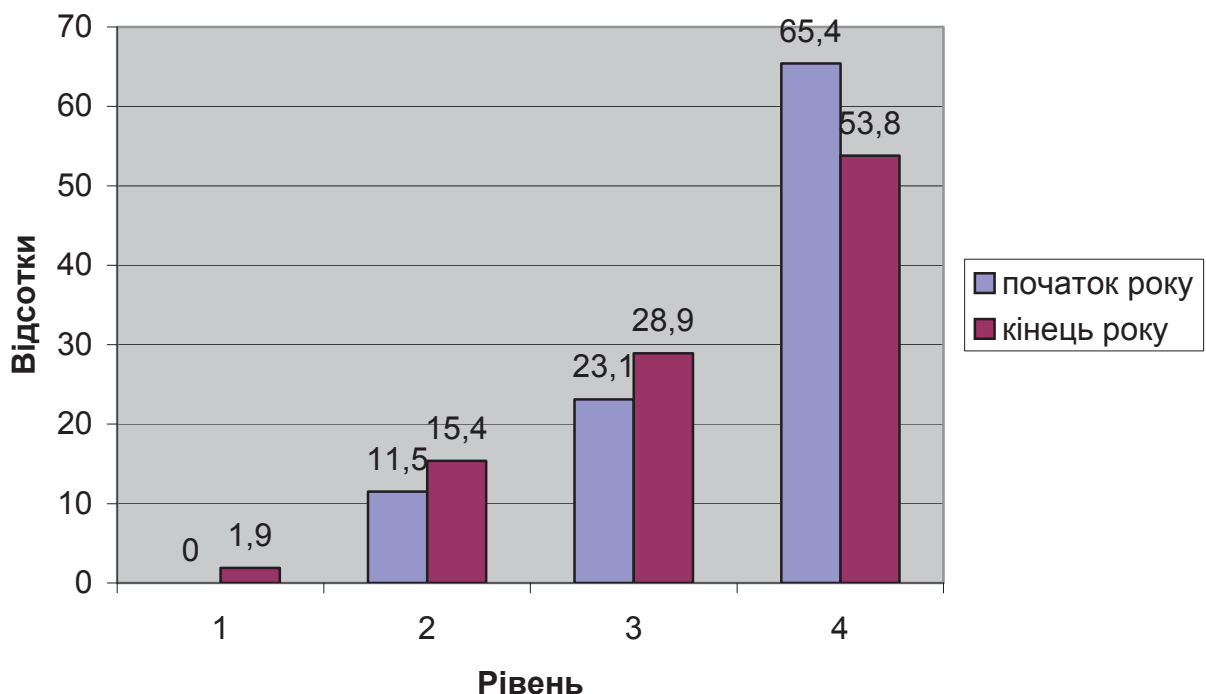

Рис.1. Дані про розподіл першокласників за рівнями орієнтування у просторових відношеннях між предметами (у %): 1 – високий, 2 – достатній, 3 – середній, 4 – низький рівень

До високого рівня були віднесені учні, які усвідомлено виконували завдання стосовно визначення просторових відношень предметів, а саме на визначення форми та величини. Діти вміли порівнювати предмети за розміром, висотою, шириною, правильно визначали протяжність, диференціювали предмети за формою, могли позначити всі просторові ознаки словесно.

До достатнього рівня були віднесені учні, які самостійно або з допомогою експериментатора вміли диференціювати форми геометричних фігур, позначати їх відповідною термінологією та вміли визначати розмір предметів. Іноді вони припускалися помилок, але після втручання експериментатора були спроможні самостійно їх виправити й обґрунтувати свою відповідь.

До середнього рівня були віднесені учні, які не змогли визначити геометричну форму, величину, довжину, протяжність, але інколи могли словесно позначити ці просторові характеристики. Серед цих дітей були й такі, які надавали неправильну відповідь, і коли експериментатор виправляв помилки, вони не звертали на це уваги. Під час виконання завдань такі діти нерідко відволікалися, були імпульсивні.

До низького рівня були віднесені учні, яким було не під силу виконати завдання за словесною інструкцією, що містила характеристики форми та розміру, і в активному словнику цих дітей не виявилось термінів для позначень просторових відношень предметів.

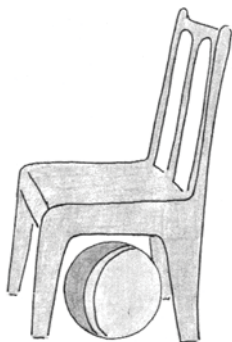
Аналіз результатів свідчить, що у більшій половині дітей наприкінці навчання в першому класі рівень орієнтування у просторових відношеннях між предметами низький, а високий рівень має лише 1,9 %.

Ґрунтуючись на джерелах психолого-педагогічної літератури (М.Г.Аббасов [1], Т.М.Головіна [2], І.О.Грошенков [3] Матвєєва М.П. [5], Петрова В.Г [4], Синьов В.М. [5], Хохліна О.П. [5] та ін.) та враховуючи результати нашого дослідження ми розробили систему вправ, спрямовану на розвиток орієнтування у просторових відношеннях між предметами, яка дасть можливість навчити дітей розрізняти просторові відношення в розташуванні одних і тих же та різних предметів, визначати положення предмета відносно інших об'єктів, вживати в правильному значенні прийменників і прислівників, які позначають просторові відношення та дозволять учням більш точно усвідомлювати і оцінювати розташування об'єктів і відношень між ними.

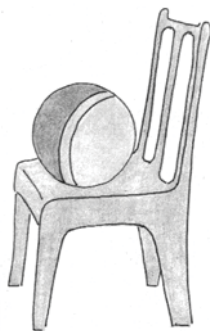
На початку навчання можна пропонувати дітям вправи спочатку на визначення просторових відношень: *під, в, біля, на, між*.

Вправа 1. Визначення просторових відношень предметів: *під, в, біля, на* та співвідношення їх з напрямками простору.

1. Розглянь малюнок (мал. 1, 2). Де знаходиться м'яч?

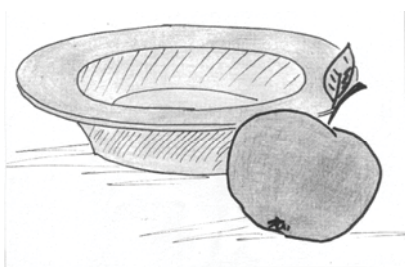

Мал.1.

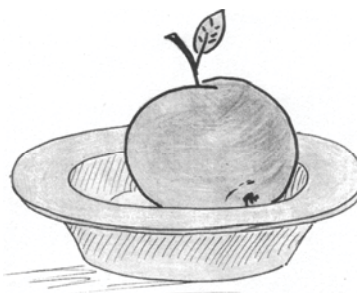

Мал. 2.

2. Розглянь малюнок (мал. 3, 4). Де знаходиться яблуко?

Мал. 3.

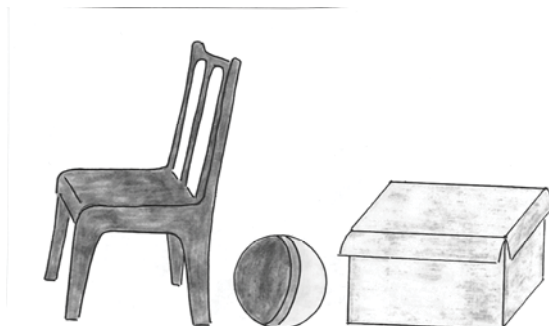

Мал. 4.

Далі пропонуються вправи, в яких потрібно визначити положення одного предмета відносно інших, завдання, які сприяють формуванню таких відношень як, *перед, над, за, ближче, далі, між* (посередині) тощо.

Вправа 2. Визначення просторових відношень предметів *між* (посередині) та напрямків простору.

Розглянь малюнок (мал. 5). Де знаходиться м'яч? Що знаходиться біля коробки? З якого боку від коробки знаходиться м'яч? Що знаходиться біля стільця? З якого боку від стільця знаходиться м'яч? Закінчи речення "М'яч знаходиться ...".

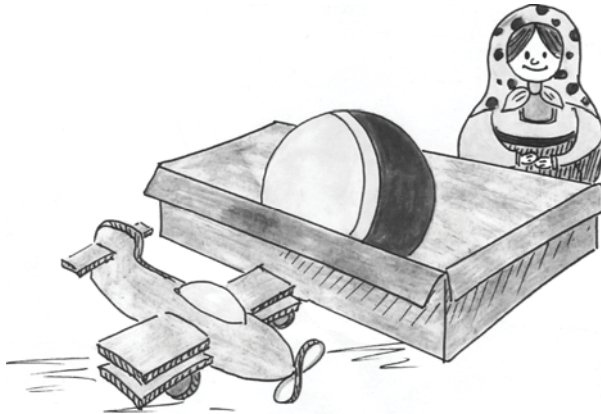

Мал. 5.

Вправа 3. Визначення просторових відношень предметів в, за, біля, позаду.

Розглянь малюнок. Де знаходиться мотрійка відносно коробки? Де знаходиться м'яч? Де знаходиться літак? (мал.6).

Розглянь малюнок. Покажи візок, який знаходиться перед дівчинкою, а який за дівчинкою? (мал.7).

Мал.6.

Мал. 7.

Вправа 4. Визначення просторових відношень предметів ближче, далі.

Розглянь малюнок. На якому малюнку корова знаходиться ближче, а на якому далі? (мал. 8, 9).

Мал. 8.

Мал. 9.

Вправи такого типу можна використовувати з різними малюнками у великій кількості, поки діти не навчаться правильно визначати ці просторові відношення предметів і позначати їх словесно.

Розвиток просторового орієнтування на міжпредметній основі розглядається нами як один із найважливіших шляхів усвідомленого навчання, який забезпечить уміння учнів переносити знання просторових характеристик з одного навчального предмета на інший, використовувати набуті знання під час професійно-трудоного навчання та у практичній діяльності.

Використання на початку шкільного навчання спеціально розроблених завдань і вправ на міжпредметній основі, наповнених змістом просторового характеру, які впливатимуть на розвиток орієнтування у просторі з урахуванням особливостей психофізичного розвитку дітей з інтелектуальною недостатністю, допоможе суттєво підвищити рівень їх орієнтування у просторі, а також підвищить рівень усвідомленого засвоєння навчального матеріалу.

Таким чином, використання системи вправ, спрямованої на розвиток у першокласників у орієнтування у просторових відношеннях між предметами дозволить учням засвоїти словесні позначення просторових характеристик, встановлювати усвідомлений зв'язок між словом і образом, сформує вміння переносити ці знання з одного навчального предмета на інший та дасть можливість використовувати набуті знання і вміння у побутовій діяльності та в повсякденному житті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Аббасов М. Г. Состояние некоторых навыков пространственной ориентировки у младших умственно отсталых школьников / М. Г. Аббасов // Дефектология. – 1977. – № 1. – С. 38–42.
2. Головина Т. Н. Развитие пространственного анализа у умственно отсталых детей и некоторые пути коррекции его недостатков / Т. Н. Головина / [под ред. Ж. И. Шиф, В. Г. Петровой, Т. Н. Головиной]. – Москва : Педагогика, 1980. – С. 95–122. (Психологические проблемы коррекционной работы во вспомогательной школе).

3. *Грошенко І. А. Некоторые особенности пространственной ориентировки и способы ее развития у учащихся вспомогательной школы на уроках изобразительного искусства / И. А. Грошенко // Дефектология. – 1989. – № 5. – С. 33–41.*

4. *Петрова В.Г., Белякова И.В. Психология умственно отсталого школьника / Петрова В.Г., Белякова И.В. – М.: Академия, 2002. – 160 с.*

5. *Синьов В.М., Матвеева М.П., Хохліна О.П. Психологія розумово відсталої дитини: Підручник. – К.: Знання, 2008. – 359 с.*

УДК 94(477)«19»:81'373.23+929 Багрянний І.

Подобєд О.А.

І. БАГРЯНИЙ: ПРОБЛЕМА АНТРОПОНІМІЇ

Основавшись на широкій джерельній базі було встановлено настоящу фамилию писателя и политического деятеля ХХ ст. Івана Багрянного, а також встановлено причини вибору ім різноманітних псевдонімів.

Здавалося, життєвому шляху та діяльності письменника, політичного та громадського діяча, публіциста і художника Івана Багрянного (1906 – 1963 рр.) присвячено чимало праць. Його багатогранна діяльність стала об'єктом досліджень літературознавців, істориків і журналістів як українських, так і закордонних. Проте на сьогодні залишаються актуальними питання, пов'язані зі встановленням справжнього прізвища та спектру псевдонімів І. Багрянного.

Що стосується прізвища І. Багрянного, то дослідники загалом висувують дві версії. Згідно першої, прізвище, дане Івану Павловичу від народження, було «Лозов'яга». Такої думки дотримувалися, зокрема, у 1990-х рр. дослідник В. Усань [1, с. 127], а у другому десятилітті ХХІ ст. – автори другої книги п'ятого тому «Історії української культури» (К., 2011) [2, с. 186]. Натомість літературознавець Л. Череватенко [3, с. 61], історик Л. Шевченко [4, с. 162] та ін. вважають, що справжнім прізвищем І. Багрянного було «Лозов'ягін». Для того, щоб знайти істину звернемося до архівних джерел.

У метричній книзі («Книги регистрации родившихся, бракосочетавшихся и умерших») м. Охтирки Харківської губернії (нині – Сумська обл.) за 1906 р. під порядковим номером 104 зазначалося, що 19 вересня (за новим стилем – 2 жовтня) в родині Павла Петровича та його дружини Євдокії Іванівни народився син, якого назвали Іваном. Також вказувалося прізвище новонародженого – «Лозов'ягін» [5, арк. 56 зв.].

Документи 1920-х рр. подають прізвище І. Багрянного по-різному. Так, у посвідченнях, виданих І. Багрянному, як учневі Краснопільської художньо-промислово-керамічної профшколи (1923 р.), члену охтирського товариства «Селянський будинок» (1926 р.) та члену Всесоюзної профспілки робітників освіти (1926 р.) зазначалося прізвище «Лозов'ягін» [6, арк. 16, 15, 11]. У низці документів (анкети, заяви), заповнених власноруч Іваном Павловичем у другій половині 1920-х рр. під час вступу та навчання у Київському художньому інституті, вказувалося прізвище «Лозов'ягін» (незалежно від мови написання, української чи російської) [6, арк. 1, 2, 5, 7, 10]. Водночас у документі, що засвідчував роботу І. Багрянного у 1926 р. в Охтирському дитмістечку зазначалося – «Лозов'яга» [6, арк. 14].

Архівно-слідчі справи І. Багрянного 1930-х рр. так само фіксують декілька варіантів написання прізвища: «Лозов'ягін» [7, арк. 1, 2, 4, 12, 14, 16, 39, 99, 104, 109, 113; 8, арк. 1, 2, 4, 6, 7 зв., 26, 27, 78], «Лозов'ягін» [7, арк. 15, 17; 8, арк. 42] та «Лозов'яга» [7, арк. 62, 100]. Кількісно переважає перший варіант. В усіх трьох випадках прізвища вживалися поряд із псевдонімом «Багрянний».

В автобіографії, датованій 11 січня 1944 р., І. Багрянний писав: «Батьківське моє прізвище – Лозов'яга» [9, арк. 94].

На нашу думку, вихідним документом у вирішенні питання офіційного прізвища І. Багрянного має бути метрична книга. Тому вважаємо, що справжнє прізвище Івана Павловича – «Лозов'ягін».

Не викликає сумнівів, що на прізвищі «Лозов'ягін» залишився відбиток русифікаційної політики, що проводилася за царських часів в Україні. Прізвище «Лозов'яга», «під яким жив увесь його (І. Багрянного. – О.А.) слобожансько-козацький рід» [10, с. 245], було перекинуто на «Лозов'ягін». Розмірковуючи над етимологією прізвища «Лозов'яга» дослідник О. Шугай слушно припустив, що хтось із предків І. Багрянного по дідовій лінії мав майстерно виготовляти з лози різноманітні речі [11, с. 222].

Щодо літературно-мистецької псевдонімії І. Багрянного. Загалом І. Багрянний у мистецькій та публіцистичній діяльності послуговувався понад 20-а придбаними іменами (І. Полярний, І. Багрянний, Микола Багрянний, М. Василенко, С. Дорошенко, В. Залуцький, Дон Кочерга, С. Кучер, Д. Рябовол, І. Рябовіл, С. Рябовіл, Рябовол, П. Січинський, Сорок Сорок, О. Турчин, С. Коцур, Харитон Стерно, Христофор Стерно, Т. Цимбал) [12, с. 18] та криптонімами (І. П., І. Б., С. К., С. С.). До вибору мистецьких псевдонімів він ставився відповідально. Кожен із них ніс певне смислове навантаження.

Традиція приховувати та зашифровувати власні імена в українській літературі була розвинута ще з давньоруських часів. Зазвичай митці слова псевдонім обирали з політичних мотивів. Українське національне відродження ХІХ ст. спровокувало наступ царизму на українську культуру, що, у свою чергу, спричинило великий розвиток псевдонімності. Політичну конспірацію у ХХ ст. зумовило переслідування українських письменників радянською владою. Митці, які виїхали за кордон, послуговувалися псевдонімами з метою вберегти рідних, що залишилися на Батьківщині, від неприємностей.

Під своїм першим псевдонімом «Іван Полярний» поет дебютував у 1925 р. Вибір псевдоніма був не випадковим. Світогляд юнака формувалася в атмосфері протиріч, що мали місце в українському суспільстві 1920-х рр. І. Багрянний розумів, що пропагандистсько-агітаційна політика радянської влади суперечила реальному стану речей в Україні. За умов, коли творчість деяких письменників було притаманне оспівуванню «досягнень» нової влади, І. Багрянний, з огляду на набутий життєвий досвід і прямолінійний характер, більш тверезо дивився на події. «Полярний», тобто абсолютно протилежний. Протилежний своєю творчістю тим «халтурникам» і «червоним графоманам», проти яких виступав у 1920-ті рр. М. Хвильовий. Отож, вибір першого псевдоніма обумовлювався суспільно-політичними причинами.